

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

МОЙСЕЙ ВАЛЕНТИНА ІВАНІВНА

УДК 331.556.4

**ЗОВНІШНІ ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ
РОБОЧОЇ СИЛИ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів-2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному авіаційному університеті Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Михайловська Оксана Володимирівна
Чернівецький торговельно-економічний інститут,
Київського національного торговельно-економічного
університету,
завідувач кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Грабинський Ігор Михайлович
Львівський національний університет імені Івана
Франка
завідувач кафедри міжнародних економічних
відносин

кандидат економічних наук, науковий співробітник
П'ятковська Оксана Романівна
Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з
діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»
науковий співробітник

Захист відбудеться «___» _____ 2015 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.21 Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79000 м. Львів, вул. Січових Стрільців, 19, ауд. 205.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79005 м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «___» _____ 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.е.н., доцент

Ю.Б. Федунь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За останніх декілька десятиліть одним із проявів глобалізації стало посилення міжнародної міграції робочої сили. Розпад СРСР зумовив залучення до міжнародних міграційних потоків робочої сили низки незалежних країн, які тривалий час через історичні обставини не брали участі в процесі міжнародної міграції робочої сили. Для таких країн, зокрема й для України, входження в глобальну систему міжнародних потоків робочої сили є відносно новим і недостатньо регульованим на державному рівні явищем.

Процеси міжнародної трудової міграції багаторівневі й багатовекторні. Їх зовнішні економічні ефекти складні й багатогранні та чинять неоднозначний вплив на економіки країн-донорів і країн-реципієнтів. Як показує досвід деяких країн, на жаль, в тому числі й України, нехтування міграційними процесами зумовлює «вимивання» кращої частини працездатного населення, введення країни в систему нелегальної трудової міграції, зниження науково-інтелектуального потенціалу нації. Водночас досвід цих країн свідчить, що за правильно побудованої міграційної політики знижуються негативні ефекти міжнародної міграції робочої сили та максимізується її позитивний вплив на національні економіки. Тому однією з найбільш значимих теоретичних і практичних проблем розвитку економіки України в ХХІ ст. є забезпечення інтеграції кадрового потенціалу в процеси міжнародної міграції робочої сили з оптимальним використанням її позитивних ефектів.

Процеси міжнародної міграції робочої сили є об'єктом пильної уваги науковців. Актуальні питання геополітичного й економічного позиціонування країн у контексті впливу міжнародної міграції досліджували С. Гринкевич, Ю. Пахомов, С. Пирожков, Т. Ромащенко, В. Орешкін та ін. Деякі аспекти впливу міжнародної трудової міграції на національні ринки праці країн-донорів і країн-реципієнтів висвітлені в працях Дж. Боріяса (Boijas), С. Брю, К. МакКоннела, Д. Макферсона, Л. Корчевської, Є. Лібанової, І. Ольшевської та інших учених. Роль мігрантів у забезпеченні економічного зростання країн – реципієнтів робочої сили досліджували Г. Глущенко, О. Ровенчак, О. Старк, Дж. Тейлор та інші фахівці. Керування зовнішньою міграцією обґрунтовано в працях А. Гайдуцького, О. Малиновської, С. Метелева, О. Поліщук та ін.

Попри велику кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених комплекс теоретичних і науково-практичних проблем, пов'язаних із економічними ефектами міжнародної трудової міграції в країнах-донорах і країнах-реципієнтах, досліджено недостатньо. Зокрема, не з'ясовано кількісні характеристики впливу міжнародної трудової міграції на національні ринки праці. Здебільшого поза увагою науковців залишаються позитивні економічні ефекти, зумовлені грошовими переказами від емігрантів у країни-експортери. Зазначене вище зумовлює потребу проведення комплексного наукового аналізу зовнішніх економічних ефектів міжнародної міграції робочої сили в країнах-донорах і країнах-реципієнтах.

Актуальність і об'єктивна потреба розв'язання теоретико-методологічних аспектів означеної проблеми зумовили вибір теми, об'єкта, предмета, мету, основні завдання та логіку дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи Чернівецького торговельно-економічного інституту за темою: «Світові трансформації в умовах цивілізаційних змін» (номер державної реєстрації 0113U007498, I кв. 2014 – IV кв. 2016), де автор розробила модель міграційних потенціалів: диспозиція України на міжнародному ринку праці, здійснила комплексну оцінку зовнішніх економічних ефектів міжнародної трудової міграції на прикладі України.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у комплексному науковому обґрунтуванні теоретичних і практичних засад зовнішніх економічних ефектів міжнародної міграції робочої сили, а також розробленні на цій основі практичних рекомендацій щодо використання позитивних ефектів міжнародної міграції робочої сили для економічного розвитку України.

Для досягнення поставленої мети визначено завдання методичного та практичного характеру:

- дослідити сутність і структуру міжнародної міграції робочої сили з урахуванням можливого впливу на економіки країн-донорів і країн-реципієнтів;
- систематизувати основні зовнішні економічні ефекти міжнародної міграції робочої сили у країнах вибуття та прибуття;
- узагальнити основні чинники, що впливають на масштаби, напрям та особливості міжнародної міграції робочої сили;
- оцінити вплив міжнародної трудової міграції на країни-донори робочої сили;
- проаналізувати позитивні та негативні зовнішні економічні ефекти міжнародної міграції робочої сили для країн-реципієнтів;
- розробити модель для оцінки диспозиції країни в міжнародній трудовій міграції;
- обґрунтувати напрями розбудови відповідної інфраструктури для максимального використання позитивних зовнішніх економічних ефектів міжнародної міграції робочої сили в економіці України.

Об'єкт дослідження: процеси впливу міжнародних потоків робочої сили на економічні процеси за умов глобалізації світової економіки.

Предмет дослідження: механізми та чинники впливу міжнародної міграції робочої сили на економіки країн-донорів і країн-реципієнтів.

Методи дослідження. Для реалізації поставлених завдань у дисертаційній роботі застосовано такі методи: діалектичного пізнання економічних процесів (для обґрунтування сутності міжнародної міграції); узагальнення (для розкриття структури міжнародної міграції робочої сили); апроксимації, регресійного аналізу та екстраполяції (для оцінки втрат держав через міграцію висококваліфікованих фахівців); рейтингування (для визначення диспозиції країн у міжнародній міграції робочої сили); статистичного аналізу (для оцінки тенденцій міжнародних міграційних потоків).

Інформаційною базою дослідження є закони України, постанови Кабінету Міністрів України, матеріали Державної служби статистики України, інформаційні матеріали Світового банку, департаменту ООН з економічних і соціальних питань,

Міжнародної організації праці, Міжнародної організації з міграції, Європейської комісії, праці вітчизняних і зарубіжних учених, ресурси інтернету.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у комплексному розробленні засад впливу міжнародної міграції робочої сили на економіки країн-донорів і країн-реципієнтів, що, зокрема, відображається такими результатами:

вперше:

розроблено модель міграційних потенціалів, яка дає змогу з'ясувати диспозицію країни в міжнародній трудовій міграції в аспекті донор – реципієнт щодо інших країн, враховуючи дві основні групи чинників: притягання – відштовхування та наявність соціальних мереж мігрантів (доступність каналів міграції). Це дозволяє уточнити й обґрунтувати диспозицію України в міжнародній міграції робочої сили в поточному та майбутніх періодах, а отже, окреслити основні ймовірні напрями міграційних потоків, що надто важливо за високої частки нелегальної трудової міграції;

удосконалено:

систему чинників міжнародної трудової міграції, зокрема, здійснено їх поділ на чотири групи: чинники, що впливають на кількість іммігрантів у країні; чинники, що впливають на кількість емігрантів, які працюють за межами країни; чинники, що впливають на інтенсивність первинних міжнародних потоків робочої сили; чинники, що впливають на інтенсивність рееміграції робочої сили. Це, на відміну від існуючих підходів, які акцентують увагу на чинниках, що визначають потоки мігрантів, дає змогу врахувати й стабільну компоненту міжнародної міграції робочої сили;

науково-методичні підходи до визначення сутності міжнародної міграції робочої сили, зокрема, запропоновано розглядати міжнародну міграцію робочої сили як складне системне соціально-економічне явище, що має стабільну (кількість емігрантів і мігрантів у економіці) та динамічну (потоки мігрантів з країни / до країни) компоненти. Це, на відміну від існуючих підходів, за яких міжнародна міграція розглядається як процес переміщення робочої сили, допомагає повніше враховувати зовнішні економічні ефекти не лише від міждержавного руху робочої сили, а й від її перерозподілу та продажу в інших країнах;

набули подальшого розвитку:

науково-методичні підходи до впливу міжнародної міграції робочої сили на економіки країн-донорів і країн-реципієнтів. Зокрема, для економік країн-реципієнтів уведено ефект «локальної пастки безробіття», суть якої полягає в тому, що наявність іммігрантів, які займають низькооплачувані та непрестижні робочі місця, знижує трудову активність місцевого населення, яке надає перевагу отриманню соціальної допомоги та статусу безробітного, а не статусу зайнятого на непрестижних роботах, що дозволяє всебічно враховувати зовнішні економічні ефекти міжнародної трудової міграції;

оцінювання економічного впливу міжнародної міграції робочої сили на країни-донори. Зокрема, констатовано відсутність негативного впливу відпливу робочої сили на забезпечення економік цих країн робочою силою і наявність значного позитивного впливу грошових переказів від мігрантів. Це, на відміну від існуючих

підходів, за яких міграція робочої сили з країни розглядається як негативне явище, якому потрібно протидіяти, обґрунтовує доцільність державного регулювання та стимулювання міжнародної міграції робочої сили в країнах-донорах;

науково-методичні підходи щодо визначення впливу міжнародної міграції робочої сили на економіку країн-реципієнтів. Зокрема емпірично підтверджено наявність позитивних (забезпечення робочою силою, зростання інтелектуального капіталу та зменшення витрат на його підготовку) і негативних зовнішніх економічних ефектів (сприяння трудовій пасивності певних соціальних груп серед місцевого населення, надто великі додаткові соціальні витрати за високого рівня нелегальної міграції робочої сили, вплив фінансових ресурсів через грошові перекази мігрантів). Це, на відміну від існуючих підходів, де вплив міграції на економіку країн-реципієнтів розглядається або як негативний, або як позитивний, дало змогу обґрунтувати висновок про залежність впливу міжнародної міграції робочої сили на економіки країн-реципієнтів від частки нелегальної міграції, політики уряду щодо забезпечення заповнення мігрантами робочих місць лише в галузях і регіонах, де існує їх дефіцит;

науково-практичні засади розроблення міграційної політики. Зокрема, сформульовано пропозиції щодо розбудови інфраструктури державного регулювання міжнародної трудової міграції, яка б охоплювала інформаційно-консультаційні центри в регіонах, де спостерігається найвища інтенсивність нелегальної міжнародної міграції; фонд соціальної допомоги мігрантам; бюро закордонної зайнятості громадян України; аташе з питань праці в посольствах країн, де кількість українців-іммігрантів найбільша. Це дасть змогу великою мірою зменшити тінізацію міграції робочої сили України, зробити її керованою, що створить позитивні зовнішні економічні ефекти, зокрема, за рахунок зростання доходів мігрантів, а відтак і збільшення їх грошових переказів до України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть стати науковою основою формування та обґрунтування державної міграційної політики й максимально ефективного використання інтеграції кадрового потенціалу країни в міжнародну міграцію робочої сили.

Одержані результати впроваджено у роботі Чернівецької міської ради для оцінки стану і тенденцій виміру впливу міжнародної міграції на економіку міста (довідка № 2215-03 від 01.04.2013). Зокрема, використано підхід для дослідження мультиплікаційного ефекту від грошових переказів мігрантів, що потрапляючи в Україну, стають автономними витратами. Отримані результати використано у діяльності Головного фінансового управління Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка № 09-12/235 від 03.04.2013), де автор запропонувала та впровадила пропозиції щодо розбудови інфраструктури державного регулювання міжнародної міграції робочої сили.

Теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи впроваджені в навчально-методичну роботу Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ управління Міністерства освіти і науки України у викладанні дисципліни «Міжнародна економіка» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» (довідка про впровадження № 187/01-18 від 04.11.2014)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим

дослідженням. Викладені наукові результати, що виносяться на захист, отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, що є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені й одержали позитивну оцінку на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Міжнародна міграція трудових ресурсів як складне системне явище в міжнародному економічному просторі» (м. Сімферополь, 28-29 вересня 2012), «Україна як суб'єкт міжнародних відносин» (м. Одеса, 31 січня – 7 лютого 2011), «Проблеми регулювання миграционных потоков в Украине», (м. Луганськ, 5-6 квітня 2011), «Міграційні процеси у транскордонному співробітництві» (м. Луцьк, 24-25 лютого 2011), «Транскордонне економічне співробітництво України в умовах глобалізації та європейської інтеграції» (м. Чернівці, 12-13 травня 2011), «Глобальна система міжнародних потоків робочої сили» (м. Київ, 22 листопада 2012), «Глобальна система міграційних потоків в соціально-економічному розвитку сучасної світової економічної системи» (м. Київ, 28 вересня 2012), «Переміщення трудових ресурсів в контексті нерівномірності економічно розвитку країн світу» (м. Прага, 27 серпня – 5 вересня 2012), «Стадії процесу міжнародної трудової міграції в умовах інтенсифікації світових міграційних процесів» (м. Софія, 17-25 серпня 2012), «Трансформація структури міжнародних міграційних потоків в умовах глобалізації» (м. Київ, 15 травня 2012), «Самоорганізація міжнародних міграційних мереж як чинник підвищення рівня міграційної рухливості» (м. Перемишль, 7-15 вересня 2012), «Ефекти міжнародної міграції в економіках країн-реципієнтів» (м. Київ, 9 квітня 2014), «Вдосконалення регулювання міжнародної міграції в Україні» (м. Чернівці, 23-24 квітня 2015).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 23 наукові праці: серед них 10 статей у наукових фахових виданнях, 13 – у матеріалах конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,25 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,8 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, (200 найменувань на 22 сторінках), 5 додатків (на 21 сторінці). Повний обсяг дисертації становить 235 сторінок, основного тексту – 174 сторінки, у тому числі 32 таблиці (на 19 сторінках) та 44 рисунки (на 25 сторінках). Усі розділи об'єднано метою, завданнями та логікою дослідження.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, відображено наукову новизну одержаних результатів, узагальнено їх теоретичну та практичну значущість.

У першому розділі «**Теоретико-методичні аспекти міжнародної міграції робочої сили**» узагальнено підходи до сутності міжнародної міграції робочої сили, систематизовано основні зовнішні ефекти в економіках країн-донорів і країн-реципієнтів, а також чинники, що на неї впливають.

Аналіз підходів до сутності міжнародної міграції робочої сили дозволяє обґрунтувати її системну природу та визначити її як складне системне соціально-економічне явище, суть якого полягає в тому, що певні частини робочої сили одних країн працюють в економіках інших, причому відбувається постійне переміщення робочої сили через кордони країн з метою її продажу в інших країнах. Із позиції зовнішніх економічних ефектів у економіці країн-донорів і країн-реципієнтів доцільно виокремлювати стабільну та динамічну компоненти (рис. 1).

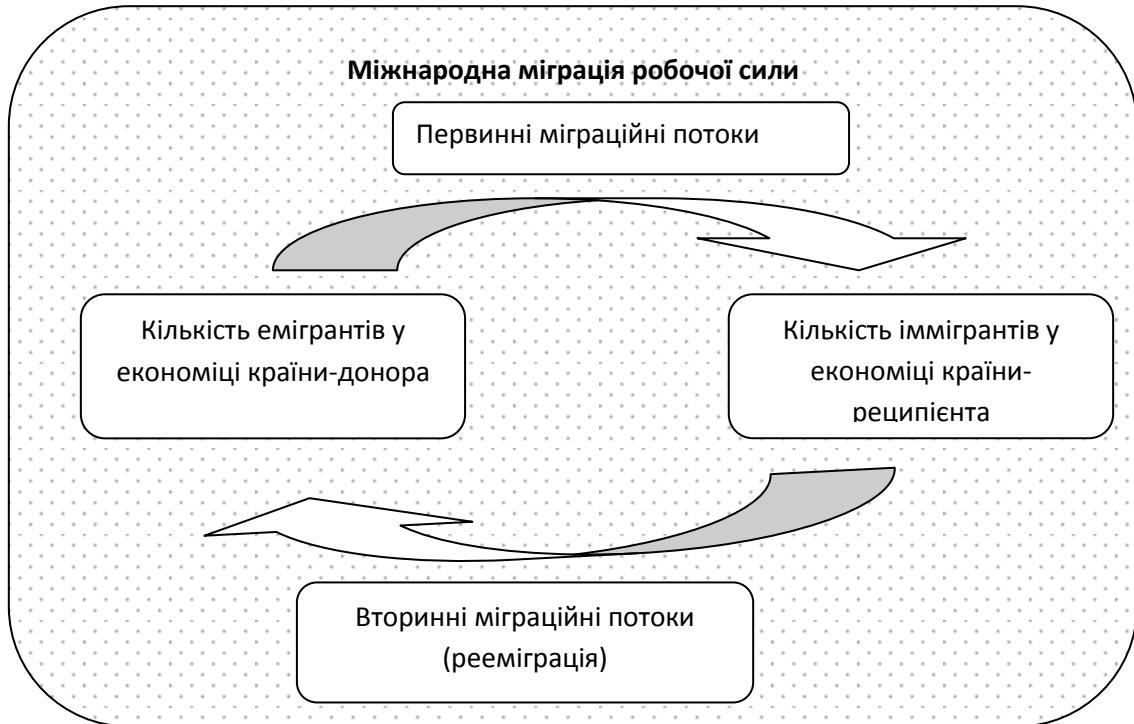

Рис.1. Основні складові міжнародної міграції робочої сили

Стабільна компонента має дві складові: кількість трудових іммігрантів та емігрантів у економіці певної країни. Динамічна компонента – це первинні та вторинні (рееміграція) потоки трудових мігрантів за певний проміжок часу (рік). Обидві компоненти системно взаємозв'язані, оскільки емігрант щодо однієї країни є іммігрантом щодо іншої.

Здійснивши аналіз підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників до впливу міжнародної міграції робочої сили на економіки країн-донорів і країн-реципієнтів доходимо висновку, що на рівні окремих національних економік цей вплив є різновекторним і неоднозначним.

Дослідження підходів до того, якими чинниками визначається міжнародна міграція робочої сили, дозволяє виокремити чотири групи (рис. 2).

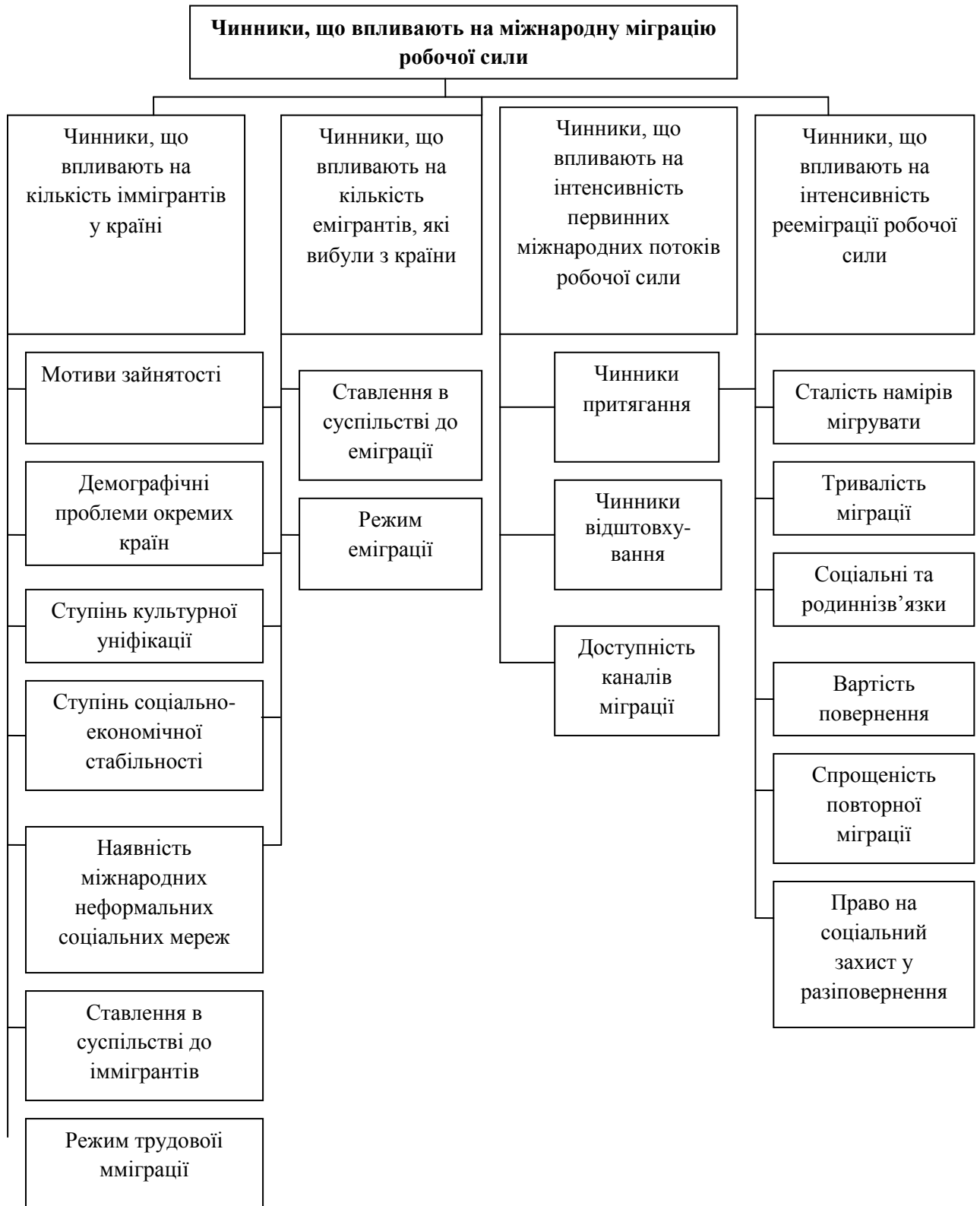

Рис. 2. Чинники, що впливають на міжнародну трудову міграцію

Найважливішими позитивними зовнішніми економічними ефектами для країни-реципієнта є збільшення сегмента робочої сили в економіці, обсягів виробництва, внутрішнього ринку; надходження інтелектуального капіталу в економіку; поліпшення ситуації на ринку праці; зростання конкурентоспроможності продукції.

Водночас міжнародна трудова міграція зумовлює низку негативних зовнішніх економічних ефектів для країни-реципієнта: збільшення бюджетного навантаження за рахунок «сильної» та «локальної» пасток безробіття; зростання тіньового сектору економіки; додаткові витрати на нейтралізацію соціальної напруги та криміналізації.

У економіці країни-донора слід виокремити такі найважливіші позитивні зовнішні економічні ефекти міжнародної міграції робочої сили: послаблення напруги на місцевому ринку праці; інвестиції потенційних мігрантів у освіту; зниження рівня безробіття; зменшення бюджетного навантаження; зростання доходів населення за рахунок трансфертів мігрантів; збільшення попиту на внутрішньому ринку товарів і послуг за рахунок трансфертів; інвестиції сімей мігрантів; можливість повернення кваліфікованих працівників, зниження рівня бідності. Найбільш негативні зовнішні економічні ефекти такі: відплив кваліфікованих кадрів, зниження ВВП, можливе зростання інфляції у разі великої переваги зовнішніх трансфертів; скорочення кількості робочої сили у довготерміновій перспективі.

Розглядаючи міжнародну трудову міграцію та її вплив на національні економіки, слід мати на увазі, що чинники всіх чотирьох груп діють одночасно.

У другому розділі «Сучасний стан і тенденції міжнародних міграційних процесів робочої сили» проаналізовано міжнародну трудову міграцію виходячи з її двокомпонентної структури, систематизовано її основні зовнішні економічні ефекти для країн-донорів і країн-реципієнтів.

У XXI ст. географічна картина стабільної компоненти щодо кількості реципієнтів міжнародної міграції робочої сили є триполюсною: Європа, Північна Америка (США і Канада) та Азія. Проте найбільша залежність від міжнародної трудової міграції як джерела робочої сили спостерігається в країнах Океанії (16,8%), Північної Америки (14,2%) та Європи (9,5%), а також країн Азії – експортерів природних ресурсів (Катар, ОАЕ, Кувейт), де частка трудових мігрантів перевищує 50% кількості населення.

Основними регіонами – донорами робочої сили є країни Європи (для цього регіону характерний високий рівень переміщення робочої сили між країнами), Латинської Америки (насамперед за рахунок Мексики), Азії (за рахунок внутрішньорегіонального переміщення та міжрегіональної міжнародної міграції), а також Африки (за рахунок міжрегіональної «далекої» міграції) (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл робочої сили в світі у 2014 р., % загальної кількості

Регіони-донори	Регіони-реципієнти						
	Африка	Азія	Європа	Латинська Америка	Північна Америка	Океанія	Всього
Африка	88,4	6,4	4,6	0,0	0,6	0,0	100
Азія	6,8	79,8	11,3	1,0	0,9	0,1	100
Європа	12,5	26,2	53,2	6,3	1,3	0,4	100
Латинська Америка	0,0	3,7	14,6	65,9	15,9	0,0	100
Північна Америка	3,8	29,6	14,9	48,9	2,3	0,6	100
Океанія	6,3	36,7	39,2	1,3	2,5	13,9	100

У розрізі країн найбільшим донором робочої сили є Мексика, що логічно випливає з безпосередньої географічної близькості найбільшого реципієнта – США. Серед трьох лідерів країн-донорів називають також Росію та Індію, трохи відстає від них Китай. Україна як донор міжнародних трудових мігрантів посідає п'яту сходинку світового рейтингу.

Оцінка динамічної компоненти міжнародної міграції робочої сили показала, що основні потоки мігрантів спрямовані на підтримку сформованої географічної картини стабільної компоненти, і відносна величина потоків мігрантів у короткотерміновому періоді (5–10 % і менше від стабільної компоненти) не здатна спричинити суттєві зміни в розподілі регіонів і країн світу на донорів і реципієнтів міжнародних трудових мігрантів. Це дає підстави очікувати, що зовнішні економічні ефекти міжнародної міграції робочої сили мають бути довготривалими, а їх зміна може відбуватися лише протягом певного часу і лише внаслідок постійних і системних дій урядів у межах послідовної міграційної політики.

Оцінка впливу зовнішніх економічних ефектів міжнародної міграції робочої сили на економіки країн-донорів дає змогу зробити висновок про позитивність. Грошові перекази від мігрантів щодо багатьох країн перевищують 20 % ВВП, відграючи важливу роль у розвитку внутрішніх ринків, позитивно впливаючи на платіжний баланс і добробут населення. Фінансові потоки міжнародних мігрантів є також вагомим джерелом зовнішніх надходжень до країн, що розвиваються, і поступаються лише ПІІ (табл. 2). Крім цього надходження грошових потоків від мігрантів стійке до дії кризових явищ і зростають навіть за умов кризи.

Таблиця 2

Структура зовнішніх фінансових надходжень до країн, що розвиваються, %

Джерело надходжень	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ПІІ	32,8	48,7	36,3	38,6	49,3	41,2	52,1	54,2	53,7	51,4
Грошові перекази мігрантів	19,0	26,5	25,2	20,9	27,0	35,2	29,0	31,1	32,1	34,2
Допомога міжнародних організацій	19,7	16,0	14,2	8,0	10,6	13,8	10,3	9,1	8,5	8,7
Позики комерційних структур	28,6	8,8	24,3	32,6	13,1	9,8	8,6	5,6	5,7	5,7
Усього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Дослідження впливу міграції на потенціал робочої сили країн-донорів виявило відсутність негативного ефекту. Через високий рівень безробіття в таких країнах (15 % і більше) виїзд навіть великої кількості робітників за кордон суттєво не впливає на зменшення забезпеченості національної економіки робочою силою. Втрати через міграцію жіночого населення не перевищують 1–2 %. Отже, міграція жінок суттєво не знижує майбутній потенціал робочої сили країн-експортерів.

Дослідження зовнішніх економічних ефектів міжнародної міграції робочої сили країн-реципієнтів виявило її суперечливий вплив. Наявний позитивний економічний ефект міжнародної міграції – забезпечення збільшення кадрового потенціалу робочої сили для деяких країн (Італія, Чехія, Фінляндія). Але в деяких

країнах спостерігається зростання безробіття. Негативний економічний ефект – відтік фінансових ресурсів у формі грошових переказів від мігрантів – сягає 20 % ВВП у Люксембурзі, великий – у країнах – експортерах нафтопродуктів і в країнах що розвиваються, де внаслідок малого розміру ВВП грошові перекази від трудових мігрантів на батьківщину становлять його суттєву частку. Найбільшим негативним економічним ефектом прояву міжнародної міграції робочої сили в розвинутих країнах є додаткові бюджетні витрати, пов'язані з нелегальними мігрантами.

У третьому розділі «**Місце та перспективи України на міжнародному ринку праці**» розроблено модель міграційних потенціалів, за допомогою якої можна визначити диспозицію країни в міжнародній трудовій міграції, уточнено місце України в системі міжнародних потоків робочої сили, проведено комплексну оцінку зовнішніх економічних ефектів впливу міжнародної міграції робочої сили на українську економіку, обґрунтовано основні напрями формування інфраструктури для регулювання міжнародної міграції робочої сили в Україні.

Для оцінки диспозиції країн у міжнародній міграції робочої сили розроблено модель міграційного потенціалу, яка ґрунтується на тому що міжнародні потоки робочої сили спрямовуються від країн (регіонів) із низьким до країн із високим міграційним потенціалом:

$$MI_{ik} > 0, \text{ лише якщо } \Phi_k > \Phi_i, \quad (1)$$

де MI_{ik} – чистий міграційний потік робочої сили з країни i до країни k (показник вищого – третього рівня ієрархії); Φ_k, Φ_i – міграційні потенціали країни k та i відповідно (показники другого рівня ієрархії). Міграційний потенціал визначається як віддаль до точки у двовимірному просторі:

$$\Phi_i = \sqrt{(\Phi_i^p)^2 + (\Phi_i^d)^2}. \quad (2)$$

Інтегральний показник міграційного потенціалу, отриманий відповідно до рівняння (2), є віддаллю країни в умовному просторі, де координати відповідають частковим інтегральним показникам другого рівня ієрархії:

$$\Phi_i^p = \sqrt{\sum_{j=1}^n (Q_{ij}^p)^2} \quad \text{та} \quad \Phi_i^d = \sqrt{\sum_{j=1}^k (Q_{ij}^d)^2}, \quad (3)$$

де n – кількість показників у групі «притягання – відштовхування»; k – кількість показників у групі «наявність соціальних мереж мігрантів»; Q_{ij}^p ; Q_{ij}^v ; Q_{ij}^d – безрозмірні часткові показники по кожній групі, які обчислюються, якщо зростання показника позитивно впливає на міграційний потенціал країни, за формулами:

$$Q_{ij}^p = \frac{Z_j^{(p)\max} - Z_{ij}^{(p)}}{Z_j^{(p)\max} - Z_j^{(p)\min}}; \quad Q_{ij}^d = \frac{Z_j^{(d)\max} - Z_{ij}^{(d)}}{Z_j^{(d)\max} - Z_j^{(d)\min}}, \quad (4)$$

де Z_{ij}^p , Z_{ij}^d – часткові показники кожної групи (першого рівня ієрархії). Дослідження міграційного потенціалу 174 країн показало, що в Україні він досить низький (76-та позиція у світовому рейтингу) і мало змінюється з часом. Це дає підстави для висновку, що й у майбутньому (принаймні у найближчих 5–10 років) Україна залишатиметься донором робочої сили.

Дослідження основних зовнішніх економічних ефектів міжнародної міграції робочої сили в Україні показали, що в поточному періоді зазначений вплив на економіку позитивний. Чистий позитивний ефект становить понад 84 млрд дол. (рис. 3).

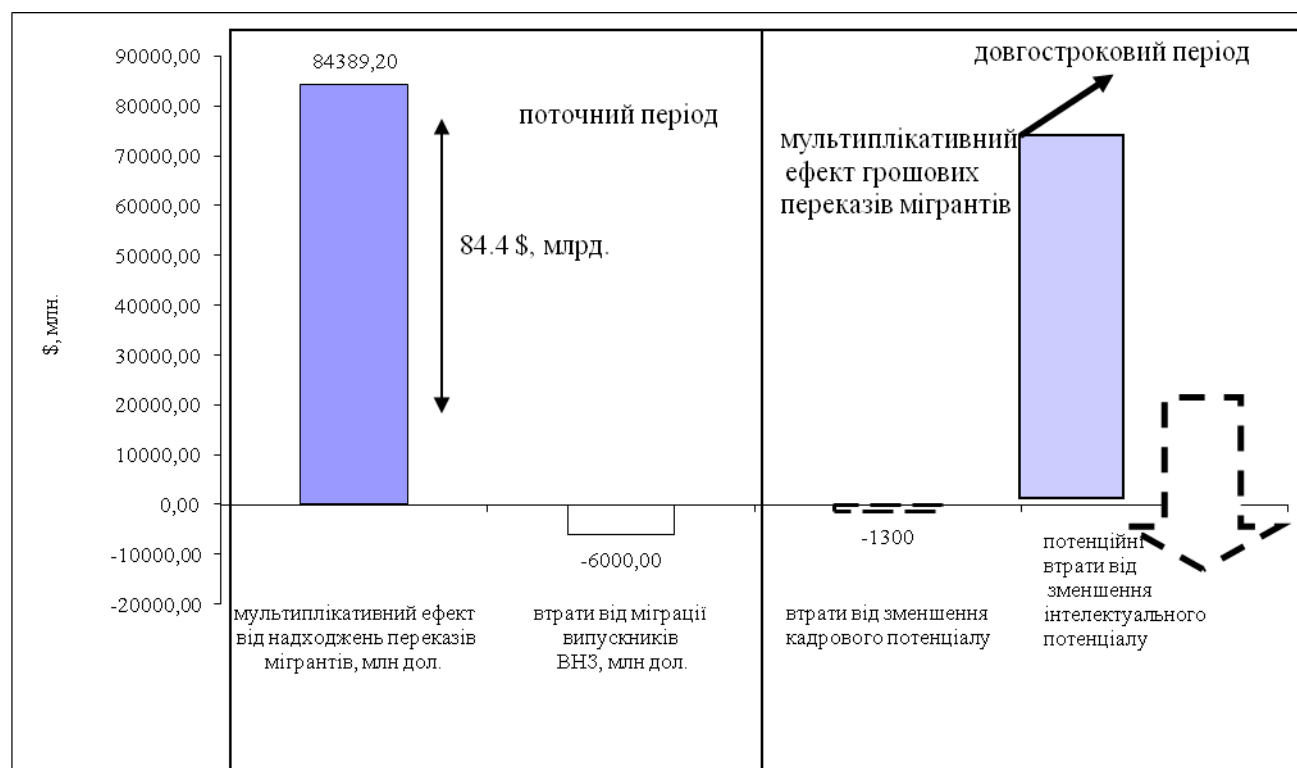

Рис. 3. Зовнішні ефекти впливу міжнародної міграції робочої сили на економіку України

Комплексна оцінка економічного впливу міжнародної міграції робочої сили щодо України виявила, що в коротко- і середньотерміновій перспективах позитивними зовнішніми економічними ефектами в поточному періоді є: мультиплікативний вплив грошових надходжень переказів від мігрантів (які суттєво підвищують грошові доходи населення України – їх розмір становить 10 % загальної заробітної плати в економіці України) на споживання; прямі інвестиції в економіку за рахунок коштів, зароблених мігрантами за кордоном. Негативні зовнішні ефекти в поточному періоді – витрати держави на підготовку висококваліфікованої робочої сили, яка мігрує за кордон. У довгостроковому існує ймовірність прояву додаткових негативних ефектів: дефіциту робочої сили через її відплив до інших країн і зменшення народжуваності за рахунок міграції жінок; зниження інтелектуального потенціалу країни.

З урахуванням величезних особливостей залучення України в міжнародну міграцію робочої сили державі доцільно взяти участь у розбудові інституційного середовища регулювання міжнародної трудової міграції. Для цього потрібно створити:

1) Бюро закордонного працевлаштування з такими основними функціями: регулювання діяльності рекрутингових компаній, дослідження закордонних і

внутрішнього ринків зайнятості, налагодження міждержавних контактів з аналогічними установами інших країн, координування роботи інформаційно-консультаційних центрів;

2) мережу регіональних інформаційно-консультаційних центрів (у західному регіоні і Київській області), з такими основними функціями: надання інформаційно-консультаційних послуг щодо документів, необхідних для працевлаштування в тій чи іншій країні, правильності укладання контрактів, способів захисту своїх прав за кордоном;

3) фонд соціального захисту мігрантів, основна функція якого – акумулювати кошти для соціальних виплат унаслідок настання нещасного випадку та втрати непрацездатності під час праці за кордоном, а також здійснювати зазначені виплати;

4) посади аташе з працевлаштування при посольствах України в Російській Федерації, Польщі, Чеській Республіці, Іспанії та Португалії, основна функція яких – захист прав працюючих мігрантів з України, допомога в поверненні додому в разі втрати роботи чи пошуку нової.

Ефективна діяльність перелічених вище організацій дасть змогу збільшити частку легально працевлаштованих українців-мігрантів, що підвищить їхні доходи, а отже, й грошові перекази сім'ям в Україні (рис. 4).

Рис. 4. Частка грошових переказів від мігрантів до України залежно від частки легально працевлаштованих мігрантів у їхній загальній кількості

У разі ефективно налагодженої роботи зазначених організацій можна очікувати додаткового зростання переказів мігрантів до 1,35 млрд дол. (у тому числі ПШ – до 175 млн дол.) і зменшення бюджетних витрат на соціальний захист міжнародних нелегальних мігрантів, які з настанням непрацездатності повертаються в Україну. Додатковим позитивним ефектом стане збільшення частоти контакту легально працевлаштованих мігрантів із сім'ями, що позитивно вплине на демографічну ситуацію та долучення України до процесів міжнародного комунікативного обміну.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено дослідження важливого для всіх країн, зокрема й України, соціально-економічного завдання – врахування зовнішніх економічних ефектів міжнародної міграції робочої сили для країн-донорів і країн-реципієнтів. Це, своєю чергою, дало змогу обґрунтувати та розробити заходи щодо посилення позитивних і водночас послаблення негативних впливів міжнародної міграції робочої сили на економіку України. Основні висновки, що підтверджують результати проведеного дослідження, полягають у такому:

1. Міжнародна міграція робочої сили має дві системно взаємозв'язані компоненти: стабільну (кількість іммігрантів та емігрантів у конкретних економіках) та динамічну (первинні та вторинні міжнародні міграційні потоки робочої сили за певний період). Хоча міжнародна трудова міграція може бути структурована за багатьма ознаками, проте з позиції її впливу на економіки країн-донорів і країн-реципієнтів робочої сили важливими ознаками поділу є правовий статус мігрантів, їх кількість і рівень інтелектуально-культурного капіталу.

2. Міжнародна міграція робочої сили неоднозначно впливає на економіки країн. До найбільш *позитивних зовнішніх економічних ефектів* міжнародної міграції робочої сили слід віднести: *в економіці країни-реципієнта* – збільшення кількості робочої сили, зростання обсягів виробництва, внутрішнього ринку, вливання інтелектуального капіталу в економіку, згладжування диспропорцій на ринку праці, покращення вікової структури робочої сили, зростання конкурентоспроможності продукції, економія на пенсіях та інших соціальних виплатах, заощадливість на навчанні; *в економіці країни-донора* – зменшення напруги на місцевому ринку праці, інвестиції потенційних мігрантів у освіту, зниження рівня безробіття, зменшення бюджетного навантаження, зростання доходів населення за рахунок трансфертів мігрантів, збільшення попиту на внутрішньому ринку товарів і послуг за рахунок трансфертів, інвестиції сімей мігрантів за рахунок трансфертів, можливість повернення кваліфікованих працівників, які набули досвіду та отримали освіту за кордоном, зниження рівня бідності. Найбільшими *негативними зовнішніми економічними ефектами* міжнародної міграції робочої сили є: *в економіці країни-реципієнта* – збільшення бюджетного навантаження за рахунок «сильної» та «локальної» пасток безробіття, зростання тіньового сектору економіки, додаткові витрати на нейтралізацію посилення соціальної напруги та криміналізації; *в економіці країни-донора* – «відтік мізків», технологічне відставання, падіння ВВП, можливе зростання інфляції за значної переваги зовнішніх трансфертів, зменшення кількості робочої сили у довготерміновій перспективі.

3. На міжнародну трудову міграцію впливає багато чинників. У контексті поділу міжнародної міграції робочої сили на стабільну та динамічну компоненти всі чинники доцільно згрупувати в чотири групи. Дві з них впливають на стабільну компоненту (мотиви зайнятості, демографічні проблеми, ступінь культурної уніфікації, рівень соціально-економічної стабільності, наявність міжнародних неформальних соціальних мереж, ставлення в суспільстві до емігрантів/іммігрантів, режим імміграції/еміграції робочої сили). Ще дві групи чинників впливають на динамічну компоненту міграції робочої сили: на інтенсивність первинних

міжнародних міграційних потоків (притягання – відштовхування, доступність каналів міграції); на інтенсивність рееміграції трудових мігрантів (сталість намірів, тривалість міграції, соціальні та родинні зв'язки, вартість повернення, спрощеність повторної міграції, право на соціальний захист у разі повернення).

4. Міжнародна міграція робочої сили чинить позитивний сумарний вплив на економіки країн-донорів, який виявляється у стимулюванні розвитку внутрішнього ринку грошових переказів від мігрантів, що для низки країн перевищують 20 % ВВП. Водночас негативний вплив відпливу працездатного населення на забезпечення економік робочою силою відсутній, оскільки в країнах-донорах рівень безробіття досить високий (перевищує 15 %). Відпливу висококваліфікованих працівників за кордон також не створює їх дефіцит у країнах походження, однак призводить до втрат державних інвестицій в освіту. Для країн-донорів робочої сили вплив міграції жінок на майбутній кадровий потенціал також несуттєвий (відносна міграційна втрата жіночого населення не перевищує 1–2 % у переважній більшості країн). Тому міжнародну трудову міграцію в країнах-донорах слід розглядати як позитивне явище, що потребує відповідної державної політики регулювання та стимулювання.

5. Вплив міжнародної міграції робочої сили на економіки країн-реципієнтів складним чином поєднує позитивні зовнішні економічні ефекти. Основний позитивний ефект – зростання кадрового потенціалу (міжнародна міграція забезпечує значну частку приросту робочої сили в переважній більшості розвинутих країн). Пряма економія витрат на підготовку висококваліфікованої робочої сили за рахунок її імміграції з інших країн є невеликою (здебільшого не перевищує 1 % ВВП), при цьому підвищується інтелектуальний потенціал країни-реципієнта. Відплив фінансових ресурсів через грошові перекази мігрантів можна розглядати як суттєвий негативний ефект лише в деяких розвинутих країнах (зокрема, в Люксембурзі – 20 % ВВП, у Швейцарії – 4 % ВВП). У більшості країн-реципієнтів цей ефект несуттєвий (менше 1 % ВВП). Основним негативним зовнішнім економічним ефектом міжнародної міграції робочої сили для країн-реципієнтів є соціальні та фінансові витрати суспільства і держави на боротьбу з нелегальною міграцією.

6. Диспозиція країни в міграції робочої сили може бути адекватно описана в межах моделі міграційного потенціалу, згідно з якою кожна країна характеризується певним показником, що складається з двох компонент: сумарного впливу факторів «притягання – відштовхування» та відносної доступності каналів міграції. До групи країн із високим міграційним потенціалом належать США, Канада, Чеська Республіка, Саудівська Аравія, деякі країни Європи, Австралія. Низький міграційний потенціал мають країни Африки, Південної Америки, деякі острівні країни. Україна має невисокий міграційний потенціал, а тому є реципієнтом робочої сили лише для країн Африки та деяких країн Азії. Для решти країн вона є донором робочої сили: висококваліфікованих працівників – до США, Канади, Німеччини, Росії, Австралії, Аргентини та низькокваліфікованої робочої сили (переважно нелегально) – до Російської Федерації, Польщі, Чеської Республіки, Португалії, Іспанії. Тому нагальним завданням для держави є насамперед виведення процесів міграції робочої сили з тіні.

7. Для отримання максимальних позитивних зовнішніх економічних ефектів від міжнародної міграції в економіці України потрібно побудувати інфраструктуру державного регулювання міжнародної трудової міграції, яка охоплювала б: регіональні інформаційно-консультаційні центри в регіонах, де спостерігається найвища інтенсивність нелегальної міжнародної міграції; фонд соціальної допомоги трудовим мігрантам; бюро закордонної зайнятості громадян України; аташе з питань праці в посольствах країн, де кількість трудових іммігрантів найбільша. Це дозволить значною мірою зменшити тінізацію трудової міграції України, зробити її керованою, що створить позитивні зовнішні економічні ефекти, зокрема, за рахунок зростання доходів мігрантів, а відтак і їх грошових переказів в Україну (додаткові надходження – до 1,3 млрд дол., у тому числі ПП – до 175 млн дол.). Додатковими позитивними економічними ефектами стане зростання довіри українських громадян до держави, збільшення частоти контактування мігрантів із сім'ями, що залишилися в Україні, а це сприятиме покращенню демографічної ситуації, інтенсифікації культурного й інформаційного обміну між Україною та іншими країнами.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Мойсей В. І. Функціональна роль міжнародної торгівлі в умовах глобалізації / В. І. Мойсей // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія: економічні науки. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2010. – Вип. 4 (40). – С. 65–70.
2. Мойсей В. І. Ефекти впливу міжнародної міграції трудових ресурсів на економіку країн-реципієнтів та країн-донорів / В. І. Мойсей // Економічний форум. – 2012. – № 4. – С. 90–96.
3. Мойсей В. І. Тенденції і проблеми міжнародної міграції в умовах сучасного світу / В. І. Мойсей // Стратегія розвитку України. – 2013. – № 1. – С. 135–141.
4. Мойсей В. І. Оцінка економічних ефектів міжнародної трудової міграції на прикладі України / В. І. Мойсей // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 12. – С. 74–77.
5. Мойсей В. І. Економічні ефекти державного регулювання міжнародної трудової міграції в Україні / В. І. Мойсей // Економіка та держава. – 2013. – № 1. – С. 88–90.
6. Мойсей В. І. Модель міграційних потенціалів: диспозиція України на міжнародному ринку праці / В. І. Мойсей, О. В. Михайловська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 3(68). – С. 28–42.
(Особистий внесок здобувача: досліджено диспозицію України на міжнародному ринку праці, розроблено схему розрахунку міграційного потенціалу країни.)
7. Мойсей В. І. Основні чинники міжнародної міграції трудових ресурсів в умовах глобалізаційних змін / В. І. Мойсей // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія: Економічні науки. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2014. – Вип. 3.(55). – С. 66–77.

8. Мойсей В. І. Зовнішні ефекти міжнародної міграції трудових ресурсів / В. І. Мойсей // Технологический аудит и резервы производства. – 2015, № 2/6 (22). – С. 87–93.

У зарубіжних виданнях:

9. Мойсей В. І. Тенденции развития фондового рынка и рынка ценных бумаг / В. И. Мойсей // Экономика. Психология. Бизнес: Региональный межвузовский журн. – Красноярск, 2011. – С. 78–81.

10. Moisei V. I. Institutional infrastructure of international migration regulation in the context of globalization / V. I. Moisei // News of Science and Education. – 2014. – № 3(3). – С. 5–11.

В інших виданнях:

11. Мойсей В. І. Україна як суб'єкт міжнародних відносин / В. І. Мойсей // Сучасні тенденції розвитку наукової думки: матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 31 січ. – 7 лют. 2011 р.). – О., 2011. – С. 117–119.

12. Мойсей В.І. Проблемы регулирования миграционных потоков в Украине / В.И. Мойсей // Перший крок у науку: матеріали 4-ї Всеукр. наук.-практ. конф., (Луганськ, 5-6 квіт. 2011 р.). – Л., 2011, – Т. 2. – С. 96–100.

13. Мойсей В. І. Міграційні процеси у транскордонному співробітництві / В. І. Мойсей // матеріали Міжнар. інтернет-конф. Актуальні проблеми економіки, обліку та менеджменту (Луцьк, 24-25 лют. 2011 р.). – Л., 2011. – С. 64–66.

14. Мойсей В. І. Транскордонне економічне співробітництво України в умовах глобалізації та європейської інтеграції / В. І. Мойсей // Формування мереж прикордонного співробітництва України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Чернівці, 12-13 трав. 2011 р.). – Ч., 2011. – С. 92–95.

15. Мойсей В. І. Глобальна система міжнародних потоків робочої сили / В. І. Мойсей // Досвід ЄС та країн СНД у трансформаційних процесах фінансового ринку: матеріали Міжнар. наук.-теор. міжвідомчої конф., (Київ, 22 лист. 2012 р.). – К., 2012. – С. 81–82.

16. Мойсей В. І. Глобальна система міграційних потоків в соціально-економічному розвитку сучасної світової економічної системи / В. І. Мойсей // Концепції, стратегії та напрями розвитку української держави: економіка, фінанси, право: матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 28 вер. 2012 р.). – К., 2012. – С. 81–82.

17. Мойсей В. І. Міжнародна міграція трудових ресурсів як складне системне явище в міжнародному економічному просторі / В. І. Мойсей // Інтеграційні пріоритети України в сучасному гео економічному просторі: матеріали наук.-практ. конф. (Сімферополь, 28-29 верес. 2012 р.). – С., 2012. – С. 69–70.

18. Мойсей В. І. Трансформація структури міжнародних міграційних потоків в умовах глобалізації/ В. І. Мойсей // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: тези Міжнар. наук.-практ. конф. ІСЕМВ, (Київ, 15 трав. 2012 р.). – К., 2012. – С. 84–85.

19. Мойсей В. І. Самоорганізація міжнародних міграційних мереж як чинник підвищення рівня міграційної рухливості / В. І. Мойсей // Східне партнерство –

2012: зб. наук. праць за матеріалами 8-ї Міжнар. наук.-практ. конф., (Перемишль 7–15 верес. 2012 р.). – Перемишль, 2012. – Ч. 3. – С. 101–103.

20. Мойсей В. І. Переміщення трудових ресурсів в контексті нерівномірності економічного розвитку країн світу/ В. І. Мойсей // Передові новини науки – 2012: зб. наук. праць за матеріалами 8-ї Міжнар. наук.-практ. конф., (Прага, 27серп. – 5 верес. 2012 р.). – Прага, 2012. – Ч. 3. – С. 75–76.

21. Мойсей В.І. Стадії процесу міжнародної трудової міграції в умовах інтенсифікації світових міграційних процесів / В.І. Мойсей // Новини наукового прогресу – 2012: зб. наук. праць за матеріалами 8-ї Міжнар. наук.-практ. конф., (Софія 17–25 серп. 2012 р.). – Софія, 2012. – Ч. 2. – С. 108–109.

22. Мойсей В. І. Ефекти міжнародної міграції в економіках країн-реципієнтів / В. І. Мойсей // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 9 квіт. 2014 р.). – К., 2014. – С. 71–73.

23. Мойсей В. І. Вдосконалення регулювання міжнародної міграції в Україні / В. І. Мойсей // Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф., (Чернівці, 23 – 24 квіт. 2015 р.). – Ч., 2015. – С. 390–393.

АНОТАЦІЯ

Мойсей В. І. Зовнішні економічні ефекти міжнародної міграції робочої сили. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2015.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню впливу міжнародної міграції робочої сили на економіки країн-донорів і країн-реципієнтів. На основі опрацювання підходів науковців до сутності міжнародної міграції робочої сили запропоновано розглядати її як складне системне соціально-економічне явище, що має стабільну (кількість емігрантів і мігрантів у економіці) та динамічну (потоки мігрантів з країни до країни) компоненти. Систематизовано основні зовнішні ефекти в економіках країн-донорів і країн-реципієнтів міжнародних трудових мігрантів, а також чинники, що на них впливають. Проаналізовано міжнародну трудову міграцію виходячи з її двокомпонентної структури. Емпірично підтверджено наявність позитивних і негативних зовнішніх економічних ефектів міжнародної міграції робочої сили в економіках країн-донорів та країн-реципієнтів. Розроблено модель міграційних потенціалів, яка дозволяє визначити диспозицію країни в міжнародній міграції робочої сили, проведено комплексну оцінку зовнішніх ефектів впливу міжнародної міграції на українську економіку, обґрунтовано основні напрями формування інфраструктури для регулювання міжнародної міграції робочої сили в Україні.

Ключові слова: міжнародна трудова міграція, нелегальна міграція, експорт робочої сили, імпорт робочої сили, грошові перекази мігрантів, мультиплікативний ефект.

АННОТАЦИЯ

Моисей В. И. Внешние экономические эффекты международной миграции рабочей силы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2015.

Диссертационная работа посвящена исследованию влияния международной миграции рабочей силы на экономики стран-доноров и стран-реципиентов. На основе изучения подходов ученых к сути международной миграции рабочей силы предложено рассматривать ее как сложное системное социально-экономическое явление, имеющее стабильный (количество эмигрантов и мигрантов в экономике) и динамический (потоки мигрантов из страны/в страну) компоненты. Систематизированы основные внешние эффекты в экономиках стран-доноров и стран-реципиентов международных трудовых мигрантов, а так же факторы, которые на них влияют. Проанализировано современную международную миграцию исходя из двухкомпонентной структуры. Эмпирически подтверждено наличие позитивных и негативных внешних экономических эффектов международной миграции рабочей силы в экономиках стран-доноров и стран-реципиентов. Разработана модель миграционных потенциалов, позволяющая установить диспозицию страны в международной миграции рабочей силы, произведена комплексная оценка внешних эффектов влияния международной миграции на экономику Украины, обоснованы основные направления формирования инфраструктуры для регулирования международной миграции рабочей силы в Украине.

Ключевые слова: международная трудовая миграция, нелегальная миграция, экспорт рабочей силы, импорт рабочей силы, денежные переводы мигрантов, мультипликативный эффект.

SUMMARY

Moisei V. External economic effects of international migration of labor. – Manuscript.

Thesis for the candidate of economic sciences, in specialty 08.00.02 – world economy and international economic relations. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2015.

The thesis is devoted to the study of impact of international migration on the economies – exporters and importers of labor. Based on scientific approaches to the international migration nature it has been prompted to consider it as complex system of economic and social phenomenon that consists of stable (the number of immigrants and migrants in the economy) and dynamic (flow of migrants from country/to country) components. Four group factors that influence the international labor migration have been outlined taking into consideration the given structure of the international labor migration.

Two groups of factors impact on the stable component, the other two groups impact on the dynamic component of labor migration. The factors of all four groups work simultaneously and this should be taken into account while analyzing international labor migration according to stable and dynamic components.

The basic external effects in economies of donor and recipient states of international migrants have been systematized.

Modern labor migration in terms of two-component structure has been analyzed and the basic external economic effects related to labor of the donor and recipient states have been systematized in the thesis. The existence of tripolar geographical structure of the stable international labor migration component (Europe, North America and Asia) and the synchrony of the dynamic component have been determined. Stability of the geographical structure of international labor migration and duration of its effects on some economies has been established. Absence of negative impact of the outflow of labor on ensuring the economies of donor states, absence of essential impact on labor potential of women migration and positive impact of migrants' money transfers have been established. Availability of positive (labor ensuring, intellectual capital growth and reduction of expenses on its preparation) and negative external economic effects (assistance in labor inactivity of definite social groups among the local population, additional social expenses, especially those connected with illegal labor migration, flight of capital caused by money transfers of migrants). Migration potential pattern, allowing establishing disposition of a country in the international labor migration, has been developed. This pattern has been used to define the position of Ukraine in the system of international labor flows. It also allowed fulfilling of a complex investigation of external effects of the international migration on Ukraine's economy. The basic trends of infrastructure formation to regulate international labor migration in Ukraine have been grounded, as well as offer to develop infrastructure of the state regulation of international labor that would include regional information consulting centers with high intensity of illegal international migration; foundation of social assistance for labor migrants, foreign employment agency for Ukrainian citizens; attaché responsible for labor issues in embassies with the largest population of Ukrainian labor migrants (Russian federation, Poland, Czech Republic, Italy, Portugal, Spain). This will enable to lessen concealing of labor migration, to make it controllable and this will create positive external economic effects due to income growth of labor migrants and consequently their money transfers to Ukraine.

Keywords: international labor migration, illegal migration, labor export, labor import, money transfers of migrants, multiplicative effect.